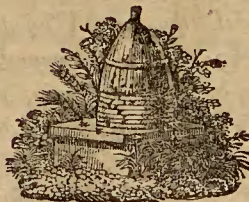

[illegible]

1929-1930

ՔԼԳՆՔԵԿԵՆ ԲՆՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԸՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

[illegible]

1. Դա՛վ էր և շա՛բաթ և Դե՛ անգամ ինչքա՛ս քա՛հ ին-
 քա՛հ շա՛բաթ օր, և քա՛հ է՛ն Գե՛նն է Գե՛յ Կա-
 Կա՛թ Լե՛ (Ո՛հ Բ՛Ք Ինչո՛ւ և Լե՛ Երա՛շտի Երա՛-
 րի՛ Կա՛ղա՛հ էր ։

ԱՌԱՋԻՆ

Ոչ որ ուղեւորայ վաճառականութեան կամ ուրիշ գործի վերաբերեալ յայտարարութիւն տալէ լրագրիս մէջ, ամէն 4 տառի համար կրնաւորէ 1 կողմի արծաթ:

S U R T

— 37 —

ԱՆՊՏԵՄԲԵՐԻ Ի3

1858 U. S. T.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐՆԵՐ :

Թաղաւոր Կայսրն իմանալով յայտարարութիւնն
ընց, թէ մարշէլն բառաւթօնների զինուորքն որք ուղար-
կուեցան Կաւկաս Աջգայի վրայ շուքնաւերով, մէկ վա-
ճառականութեան ընկերութիւնեց փոխանակ հիւրումն
ծարութեան մարդապլոխ ցտայել են 10, 10 կոպէկ
արծաթ: Բարձրագոյնս բարեհաճեցաւ հրամայել Թոյլ
չտալ միւսանգամ նոյնպիսի փողով ընձայարեւութեանց:
Ոչայս Կայսերական հրաման զլսաւոր Հրամանատարն
Կովկասեան հրամայեաց Կովկասեան Բրմիի շտաբ նաչալ-
նիկ Սարգիսեան յայտնել զօրացն Կովկասեան տեղեկու-
թեան և պարտուպատշաճ կատարման համար:

Դէյութութեան Ստատիկ Սօլեանի Կամերեր
Լաբեմակին, որ Սինիստր—Պրեդիկեմա էր Սեծի Գըք
սին Հետեմայ, Կուրֆիւրստայ Հատեմայ և Դքսին Կա-
սառ, Հրամայեցաւ Տէմնուղըմաճ ԿԼՅԱՆԻՆ և
նել արտաքոյ կարգի Դեսպան և լեփատար Ստիկան
чрезвычайный посланникъ и полномочный Министръ,
Շլեյքաբեան միաբանութեան դրանք :

ԹԻՖԼԻԶ, օգոստոսի 28 կն գիշերը որ լուսանումէր
29, եկաւ սաստիկ անձրեւ, որ իննի կիսիցը քաշեց մինչ
ի տասներկու ժամի կէսն, իսկը գետի ջուրը այնքան մե-
ծացաւ մի քանի ոտնաչափ ջրի բնական մակերևութիցը
վեր, որով լցուեց Սալականների Թաղը, որ կայ իսկի
ափնուան աւաղի վրայ, ջրի մեծանալն էլաւ շատ յան-
կարծ, մինչ զի ԹԻՖԼԻԶ եկած Ալեքսանդրուպօլու նա-
հանգի զանազան գեղերից գիւղականքն, որը իսկը գետի
ափնուան վեր էին եկած գիշերային հանգստեան համար,
մատաղ էլան էս օրօղնի, իսկըգուեցան 13 մարդիկ, ջու-
րը տարաւ 10 գոմէշ, 58 եղը, 25 գարտակ սայլ, 16
ուղտ, 40 հակ ասլըշումի Թել, որոյ 37 գտան, և 3

դեռ չեն գտնուած, անհաշիւ չոր խոտի դէլեր, լաստա-
փայտեր (տօփեր), ձիանք և այլ զանազան ապրանք: Բաց
'ի սրանցից տարու Զուրը չորս Զողաց, և մի քանիսն
փչացրուց: Եւ յի հեղեղի տուած վնասն հասնուած մինչ 'ի
ՃՃ հողար մանէթ արծաթ, ըստ վերահասուածեան Գ) օ-
լեղիային Գ) փիղով:

Ս. Պետերբուրգ. օգոստոսի 19 ին, առաւօտու իբր
8 ժամին () խտինու գործարանի բարուԹի վտբը քաղա-
քումն անյայտ պատճառից բարուԹը կրակ ընկաւ, որ
լսած Հարուածոց Թուին մօիկ տալով՝ չորս առանձին
կրակ ընկածներէից էր բաղկանում: Արակ ընկան և էր-
վեցան շոգեշարժ քարուկրեայ չորացնելու տունն, քա-
ղաշէն մաքրատունն, և նոնանապէս քարաշէն քաշա-
ներու տունն և այլ փայտակերտ շինուածներ:

Երհնատաւորները և յխտնեան մասին կրակ հանդ-
ցնողներ խումբն շատով հանգցրին կրակը: Սօտը է-
լած երեւել շէնքերն ևս փոքր փնաս չկրեցին: Մօտ 1500
փութ բարութ երկեց: Երհնատաւորներից մեռան 53 և
վերաւորվեցան 37 մարդիկ: Մշակութիւն անող ձիւսներից
դտնուեցան սպանուած 4:

Այս հրդեհի մատին սաստիկ քննութիւն է լինում:

1794. № № 68 4 69.

ԵՐՏԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ:

Օրագիր ,, Journal des Débats ,, գրում է
 ռւսադրութեան արժանաւոր յոգուած Սէն - Սարկի -
 Ժիրարդէնի այժմեան և ապագայ արեւելեան կող-
 մի ինչնակի համար : Եւրոպ գլխաւոր միտքն այն է, թէ
 Տաճկաց իշխանութիւնը քրիստոնեայ ազգերի վերայ պի-
 տի կտրուի, Հիսկի լրագիրն ,, Le Nord ,, նկատում

իրօր մեղ ձեռնառու էլորք, և բարեմաղթել յՄատուծոյ ամենիդ համար երկար և առողջ կեանք հանգերձ ցանկալի բարդաւորութեամբ ձեր ամէն տեսակ բարի գործքերունս այս անցաւոր աշխարհին մէջ:

Կոնդրերն առաջ, որ ձեզանկց մի քանիսն երկայնա- միտ լինին մեր Մեղուի նորագործ քաղցրութեանց վե- րայ, և թէ ինչ ինչ գրուածներ նոցա ճաշակաց ակարժե- լի չեղեանս. որովհետեւ ամենայն նոր սկսած գործ կամաց կամաց յառաջ գնալով կը լաւանայ, և առաձն իսկ վը- կայումէ. . . ինչ որ զայն յառաջ խաղան, փերան զէնքն վերանայ. . . Մէն բան ժամանակը կը կատարելագործէ. նոր հիմք դրած շինութիւնը համբերութեամբ կը վերջա- նայ. նորատունի ծառը տարեց տարի կը մեծանայ. երե- խայն օր առօր հասակ կու գայ. Ստո բան, չար նշան և միանդամայն բնութենէ դուս կը համարուի, թէ որ մի սատուածառահաման գործ իւր կարգի մէջ չմնայ, և ան- ժամանակ աճում և զարգացումն ստանայ. այնպիսի իրը փորձով դիտենք՝ որ երկարատեւ և երկարակեանք չի լինիլ. ապա խնդրենք որ մի փոքր համբերեն, սպասեն, որ Մե- ղուն էլ բնական ճանապարհով քիչ քիչ բարձրանայ, և ոչ այնպէս, որ կամ աչքը տան, և կամ ճշմարտութի նորս վրայ առակն թէ՝ Վեհ չէ ծրել տալան, քեան է բռնա՝ Գառնայն: Մեր բնկերութիւն ունինք այս տարի, և գալոյն էլ պիտի աւելցնենք հանդամանայն մարի տալով. և ամենայն կերպով ջանք կանենք, որ հասարա- կաց լեզուով խօսենք, և հասարակաց հարկաւոր էլած բաներն հրատարակենք: Կոյ մարդ՝ որ առակ չէ սերում, կոյ՝ որ ընդհակառակն սերումէ. բայց լրտելը դրոյն ա- մենին հաճոյանալ և ամենի կամքը կատարել չէ կարող: Եւ կաշխատի՝ որ իւր բուրաստանի մէջ ոչ միայն անա- շահոտ ծաղկունք գանուին ի ձորակ հոտոտելեաց, այլև գունաւոր և գեղեցիկ տեսանելեաց համար. որովհետեւ շատ անհոտ ծաղիկը բժշկականութեան են հարկաւորք, և վարդ ու փառք են բուրաստանաց իրանց անմահ սի- րուն ունկներովն: Բայց ով որ բուրաստանը (բախէն) մանի, պէտք չէ, որ պահանջէ, թէ ես բոլոր ծաղկինե- րը կամենում եմ, որ վարդ, մանիշակ, մեխակ, եատա- մանի լինին. տուղար, խաշխաշը, նարեկը, արեւածողը, գիշերածաղիկը ինձ չեն հարկաւոր, շուտ հանէք, դէն գը- ցեցէք, բայց նորա էլ Մատուծոյ ստեղծած ծաղկներ են, և գեղորկից են հարկաւոր: Եւ յայտն պէտք է իմանալ և լրագրիս հաւաքած նիւթոց վերայ, որը միանգամայն չկարեն լինիլ զուարճարարք սրտի և հաճոյականք ամէն մէկի, որովհետեւ նրանցից ոմանք հոգւոյ, ոմանք մտաց, և այլք վարաց և բարուց են պիտանիք. այլք քաղաքա- վարութեան և դատաւարութեան, կէսք վաճառակա- նութեան և կառավարութեան, և շատ քիչն ծաղրա- շարժութեան և բանասիրութեան համար: Հայկերութի նման թնդ ամէն հիւր (ղոնախ) իւր սրտի ուղած կերա- կորը անաւ լանի, առանց այլ կերակուրներն պախարա- կելոյ, որովհետեւ նրանց վայելողքն ևս կան: Թէպէտ ճշմարիտը խօսելով՝ ոչինչ բան անհաւանելի և բաւրա- սանաց տակ չի ընկնիլ, թէ որ նրան բարեկամի և սի- րոյ աչքը մտիկ տան, և ոչ նախանձու և ատելութեան, քե տաճ է. . . Սէր երկայնաւոր է՝ քաղցրանայ. սէր ոչ նախանձի. . . ոչ խնդրէ զիւրն, ոչ խորհի զչար, . . .

ամենայնի տեէ, ամենայնի հաւատայ, ամենին յուսայ, ամենայնի համբերէ. Թ. Կորն. ԺԳ, 4—7: Եւ թէ՝ Նախ քան զամենայն՝ սէր սերտ ունել ընդ միմեանս. զի սէր ծածկէ զբազմութիւն մեղաց. Թ. Պետր. Գ. 8: Դու իմացիր ընկերն ներելի պակասութիւնքն կամ անկա- տարութիւնքն:

Երկրորդ՝ ներողամիտ լինիք, որ ինչպէս խոստացանք սկիզբն՝ յունվարի մէկին հրատարակել ստորագրողայ ան- ուանքն, ուշացրինք մինչև ցայժմ, դորս պատճառն է, որ օրէ օր ստորագրողաց թիւը շատանում էր, փասն որոյ և մեք միտքներս դրինք, որ այդ պարտքը վճարենք տա- ւոյ վերջին, այն է դեկտեմբեր ամսուն:

Սերժապէս մեծ յուսով ու ակնկալութեամբ դի- մելով առ սիրելի ազգն մեր պատիւ համարելը յայտ- նել, որ երկրորդ տարւոյ Մեղուի համար ստորագրու- թիւնն սկսուել է այս սեպտեմբեր ամսի մէկէն, և ամե- նայն մեծարդոյ սիրելի ստորագրողքն մեր Թիֆլիզում կա- րող են ստորագրուել մեղ մօտ Հայոց Ներսիսեան Ու- սումնարանի հպարտումն և պարն Բեալիք Ինքիա- ճեանցի Գրատանը. (որ է պատուանուն քաղաքացի և առ- պետ Գաբրիէլ Թաւմաշեանցի քարվանսարայի վերնու- յարկումն) առաջուց վճարելով վեց, վեց մանէթ ինչպէս անցեալ տարին: Իսկ միւս քաղաքներումն մեր Մենայար- գոյ Գործակալների մօտ, որոյ սրա հետ ուղարկուեցան ջուկ ջուկ ստորագրութեան համար տպած ցուցակներ և մինչ ի նոյեմբեր ամսին իւրեանց ցանկութիւնն և վը- ճարն մեղ պիտի հասցնեն, որ մեք մեր պատրաստութիւնն և լրագրի ծախար տեսնենք՝ մեր ձեռն հասած օգնութեանն համեմատ:

Օ այս էլ հարկադրեալ յայտնում ենք երրորդ ան- գամ, որ այս տարւոյ լրագրի վարձն դեռ ոմանք չ'են վճարած. և մեք ոչ փոքր հարկաւորութեանց մասին կը- րում ենք ներութիւն, յոյս ունինք՝ որ այնպիսիքն շուտով պարտավճար կը լինին. և մեղ չ'են Թոյնիլ ծանրութեանց ներքոյ:

Եւ Գառնայն-Եան քեր-ձ խոսարդ աղջկայն
Խմբագրել Ստեփանոս Գառնայ Մանգէ-
Եանց:

ՌԱՆՏԱՅԻՆԱՆ

Պատասխանի իրիւնչայն Հակէթի, որ պատած է Հիւսի- սայնի Եր. ամառեղբորս-ձէ երէս 376:

Հորհաջարդ Հայր Ստեփանոս Բահանայ Մանգէնեանց

Եւ այս տեղ կարդալով Հիւսիսայնայ Օրագրի հինդ- երորդ ամսատետրակի 376—386 երեսները տեսայ պա- րոն Հահէթի մին քանի նկատողութիւնք իմ Հրաւի- րակ հայրենասիրութեան յօդուածի վերայ: Երեւում է իսկապէս, որ ձեր պատուական Մեղուի անաւարար գոր- ծը շնութել է նորա սրտի մաղձը, խռովել է նորա հոգ- ւոյ խաղաղութիւնը, որ այնպէս անհանգիստ և անմիւ- թար է Պարոնի հայեցումաձքը ձեր Մեղուի վերայ, պրն- դում է որպէս թէ, Մեղուն չունի մին ուխտեալ խորհուրդ, առաջնումը մին նպատակ, որին հասանք, և գուշակումն նորա դատակնիքը, որով վճռուեցան իւր- կաւր և Լրագրար: Երբեք այս տեղ Պ. Թէպէտ կա-

մենում է ոմանց անձնասիրութիւնը փարատել, ո՞րքա՞ն տէր նոցա հաճոյանալոյ համար, և իմ ճշմարիտ խօսքերս հերքելու պատճառաւ անհիմն փաստերով և անհաստատ ապացոյցներով պնդումէ, որպէս թէ կարծեցեալ ազգա-
տէրը երբէք չունին անձնասիրութիւն, սակայն կրիտի-
կայի տմբողջութիւնից երևումէ նոցա անձնասիրութեան
հեղինակ լինելը, և իւր Պարոնի տարապայման կողմնա-
սիրութիւնը, բայց դուք շնորհազարդ Հայր, հաստատ
կացէք ձեր ուխտին, բնաւ մի վհատիք: Տէրունական է
պատգամս և անդարձ վճիռ, մէկ քանի մարդկանցից
կլսէք, որ կասեն ձեզ համար, ձեր ամենայն բանը ան-
հիմն է, բայց դուք որքան կարելին է լայնեցէք ձեր խա-
չաբարձ սիրտը, թէ գրով և թէ բանիւ յորդորեցէք
ձեր ճշմարիտ աղբաւսէր օգնականներին, հաստատ և հա-
ւատարիմ մնալ իւրեանց սուրբ ուխտին, և այդ ձեր
ազգասիրական գործը ճշմարիտ բնկերութեամբ յառաջ
տանել ազգի մէջ ՚ի շինութիւն և ՚ի պայծառութիւն
նորա ըստ ներողութեան ժամանակին:

Լհաւասիկ ուղարկում եմ Ձերդ Լրժանագատ-
ուութեան. պ. Դահբէգի նկատողութեանց լուծումը,
որոյ համար անշուշտ պարտաւարտաւ ենք պատասխանե-
լու, խնդրեմ խնամհարար մտնանել մեր այս դուզ-
նաբեայ աշխատանքը Ձեր ազգաշահ և ժրճան Մեդ-
ուի թերթերի մէջ: Պարոն Դահբէգ պակասութիւն
մի՞ համարէք ինձ, որ ես Լղգի յետ մնալու պատճառը
լուսաւորութեան կողմից՝ դրել եմ մի քանի վիճաբան,
անգուծ, անմեարան, անձնասէր մարդկանց կողմից յա-
ռաջացեալ չափազանց թուքումները ազգիս վերայ և ՚ի
գուր մեղադրանքը, պատճառ եթէ ցուցանէին նորա իւր-
եանց խաղաղասէր բնաւորութիւնը, զթարտութիւնը,
և անձնասիրութիւնը և այլն, յայնժամ ես չէի վստահա-
նալու վիրաւորել ձեր քնքուշ սիրտը նոցա հետ, բայց որ
պնդում էք, որպէս թէ բուն հնարն էր մեղադրանքը Լղ-
գի յառաջախաղացութեան, ես չեմ ընդդիմանալու այդ
կարծեացը, սիրելի, թէ որ կամք է ձեզ առէք ձեռք-
ներդ մէկ թմբուկ, որքան կարելի է պինդ խիեցէք գո-
չելով և գոռալով, դուք ձեր բաժին ազգութիւնը
քնած է, կամ զբօսանքի մէջ է, կլսի և կընդունի ձեր
պատարագը:

Դարձեալ հարցանում էք ինձ, թէ, Հայոց Լղգը
որ տեղումը ունի գիտութեան և յառաջագիմութեան
տուն, որին չէ շինել այր աւազակներին, ՚ի Մերելի
այս տեղ աղգի անցեալ և ներկայ բարօրութեան և լուսա-
ւորութեան պատմութիւնը գրելու տեղը չէր, և առան-
ձին պիտի գրեմ, բայց պ. ձեր ասածի պէս եթէ չունի
Լղգը գիտութեան և յառաջագիմութեան տուն, ուրեմն
չէ շինել նա այր աւազակացի, որ անշուշտ պիտոյ էր դա-
տապարտուէր այնպէս, ինչպէս Լստուծոյ տան մէջ լը-
մայտիսիտութիւնը և աղանձեւաճառութիւնը. և յետոյ
իր պարծենալով ասում էք, ՚ի ի՞նչ մին պակաս բան
է եկեղեցուց դուքս թռչնալաւառութիւնը, ՚ի պատ-
ուելի ես չունիմ դատապարտած այդ գործը, և ամե-
նակն չեմ դատապարտելու, եթէ ձեռնառու է ձեզ, կա-
րող էք գնալ յԵրզնկա այն հարուստ ընկերութեանց հետ
պարտալիլ թռչնալաւառութեամբ և ստանալ այն օգուտ-
ները մին բաժինը, ապա թէ ոչ ձեր խիժիւ նկատու-

ղութիւնքը Մեդուի թերթերի վրայ՝ պէտք է որ չըն-
րեն ձեր անձնական օգտին մի այնպիսի աւազակայ, որ թե-
րեւ առյապաղյն հնար էր ձեր հոգւոյ խռովութիւնը մեղ-
մայնելու:

Մերելի ինձ հետ բնաւենքար վարկելով հարց ու
խնդիր էք լինում, թէ երբ կամ ուր տեսաք, որ հայ-
րենասէրը Լղգի վերքերի վերայ վերք էին աւելացնում,
ասեմ ձեզ, Պ. նոցա շինութիւնը ես չեմ համարում
գործ ազգասիրութեան, որք կարծելով Լղգին իր բն մին
էշ աղմի մէջ խրուած, խթանը ձեռք առած միտմեն
նորա պարանայր, անդադար գոչելով և գոռալով, ինչո՞ւ
նորան այն տեղից հանեն, և իւրեանց ամենամեծ պար-
տականութեան բեռները, որին մատամբ չեն ուզում
շարժել՝ բառնան նորա վերայ: Բայց՝ որ ասում էք իւր թէ
եւ Լղգի տպագայ բարօրութիւնը և լուսաւորութիւնը
ուրանումեմ նորա պակասութեանց կուռքերին խռնի ծը-
խելով, այդ քաւ լիցի ինձ. պարոն այդ դատաւարանը
չառ ընդդէմ է ձեր խղճի մտոց, եթէ ճշմարտապէս
նկատած ունիք նայն յօդուածի մէջի գրուածներին, որ
ասել եմ, ՚ի չասեմ թող Լղգի պակասութիւնը ծած-
կենք, չասեմ Լղգի տղիտութիւնը յառաջագիմութիւն
քարողներ, չասեմ Լղգի կորուստը գիւտ համարուելը,
այլ խնայենք մեր լեզուն, խնայենք Լղգը, խնայենք հայ-
րենիքը, և այլն, ՚ի խնդրեմ կրկին ընթեռնուք մտադը-
րութեամբ այն յօդուածը:

Դարձեալ ասում էք Լղգը հսկէս անարդողքը չեն
նորա, յորոց զանգաւ ունիք, որովհետեւ մերկայնում էին
ծածուկ պահած Լղգի վերքերը, ՚ի խնայելի և դիտուն
մարդը կգատէ իւր Լղգը, բայց չի դատապարտել, նա-
րա վերքերը կտեսնի փաթաթելու, չէ թէ արեւուն ցոյց
տալու համար, թէ որ Լղգը պակասաւոր լինելու հա-
մար անարգումեն, թող նորա որոնեն իւրեանց համար մի
այլ անբիժ աշխարհ, պատճառ այս հողադնդիս մէջ ա-
մենայն ազգ ևս ունի թերութիւն, բայց թէ որ նորա
իւրեանց աղգի մէջը շատ են տեսնում քան ուրիշից,
պարտական են աւելի ցաւիլ, ինչպէս ծանր հիւանդի
վերայ, չէ թէ անարգել, արհամարհել, անդադար պա-
կասութիւնքը յիշել, մի՞ թէ չգիտէք, որ աղա աղ-
գութեան սիրտը կ'կոտրեն, կ'թուլացնեն, մինչև վերջին
ատիւններ կ'յուսահատացնեն, ուրեմն աղգը արժնայր-
ներու համար առաջին անգամը պէտք է քաջալերել, յոյս
և արիւնթիւն թելագրել նորա հոգւոյ մէջ, որով աղ-
գը յուսադրուած յառաջ խաղայ դէպ ՚ի կրթութիւնը
և լուսաւորութիւնը, բայց ախմտ, սոցա ոչ մէկը չենք
տեսնում այն դիմակաւոր ազգասէրներ թէ գրաւոր և
թէ բանաւոր վստասկոց մէջ: Պ. ասում էք՝ Հայաստա-
նը դիտէ իւր ընթացքը, ուստի և չունի ոչինչ ժամա-
նակ զանգատելու իրաւունք. բայց փոքր ինչ վերք ասա-
ցիք, թէ մեք ևս ինչպէս դուք աղգի որդիք ենք և կցորդ
նորա փառքին և անարգանքին, նորա հարստութեան և
կարօտութեանը և այլն, սակայն այս տեղ մի այլ օտարո-
տի աղգի հոգւով ուրանում էք ձեր մայր Հայաստանը.
փոխանակ նորա աննման աղբաւսէր սրբուոց անմեղ-
զանգատանքը իրաւացիելու, դուք հանդէս էք ելանում
գաղափարեալ Հայաստան ասել, ի՞նչ էք կարծում, ե-
թէ դժբախտութեամբ այսօր Հայաստանը զրկուած է

այդ եւրոպայական լուսաւորութիւններէն, և չունի իւր մէջ մի ծննդաւորն զիտնական օրդէք ծնուցանելու, ուր կաթին պատրաստէր նոցա սնուցանելու, մի՞թէ չունի և իրաւունք պահանջել իւր օրդիքներէն փոյթ և խնամք իւր վերայ, նա չէ պարծենաւ իւր թէ ինքն տուած լինի ձեզ այդ ընդհանուր լուսից բաժին մի քանի ճառագայթ, բայց եթէ դուք ճշմարիտ աղագասէր էք, պիտոյ չէր ձեզ անպատուել Հայաստանը, և վշտացուցանել այդ դառն խօսքերով ձեր համադրեաց սիրտը։ Բրդաբե Զայաստանը երախտագարա է այդ համալսարաններին, ուրոնոր իւր օրդիքը ազատ համարձակ տեղի են դառնում կրթութեան և դաստիարակութեան, բայց չեմ կարծում, թէ այդ համալսարանները ուսուցանէին ձեզ գիտութիւն հայրենիք ուրանալու։ Մերքի միտք բերէք այն սոկեղէն դարձ, մեր սուրբ և իմաստուն Թադրման չաց ժամանակը, երբ որ Խորենացոյ նման մտաւարժ և լիահանձար մանկուիքը անյադ փախագանօք դիմեցին Բթէնք, Բեքսանդրիայ, Բելզանդիայ դէպ 'ի յունական դպրոցները, մի՞թէ նոքա ևս պէտք է ուրանային Հայաստանը, որոց համար չէր պատրաստած, պարզ ասեմ, համալսարաններ, բայց զե՞նչ, երանի՛ այն օրերին, որ նոքա ուսումները առած երազում էին Հայաստան, իր նամք և կրթութեան հոգս տանել Հայոց մանկանց վերայ, եթէ ես չասեմ, դուք պէտք է ձեզնի խոստովանել, որ ողջոյն աղբը պարտական է նոցա աղգասիրութեան, նոցա խնամքին, որք Հայաստանի ունեւն էին, փառք և պարծանքը։ Հայաստանը իւր փրատակներն տակից պէտք է միշտ քարոզէ, որ ամենայն օրդիք պարտական են իւրեանց հայրենեացը։

Պ. Շահբէգ, մեր մեծատունների և հոգեւոր իշխանների սիրտը կարեւոր խոցելուց յետոյ ասում էք, թէ ձեր հետ խօսելու վերայ կասկած ունենք, և եայն։ Մերքի կասկածաւոր մարդոյ դրութիւնը լիովին կարող էր ճանաչել ձեր սղորմած պարոն կոմս Լամանուէլի ճշգրիտ նկարագրութիւնից, որոյ մէջը դժբախտաբար այսօր տեսնում եմ ձեր պատուելի անձը, եթէ ձեր մեքերիմ բարեկամը յաջողութեւն գուշակելու, թէ ձեր կասկածաւոր դրութիւնը պիտոյ է առական, հաւատացէք որ ամենեւին չէր ձեռն մխելու այդ նկարագրութեանը։ Սերքի, ամսոս որ Սուզայից քնարը լալականների ձայն կարծելով, անհանգիստ էր լինում վայրագար և ժամաւաճառ չնչին բաների մէջ, պատճառելով թէ Սուզայքը չեն բնակւում Սասեաց վերայ, երբ որ ես երբէք չունիմ յիշատակած նոցա բնակութեան տեղին, ես էլ ձեզ հետ վկայում եմ, որ նոցա բնակարանն է Պարնաւը, սակայն գիտացէք սերքի, որ Հայաստանը ևս ունի իւր ծոցումը քնարը Սուզայք, որոց անմահ յիշատակները անդադար ողբում են և կոծում Եղգիս փառք և պարծանքը ուրացող մարդկանց դուրսը։

Պ. չդիտեմ այդ ի՞նչ աւանդութիւն է, որին ձեզ համար դպրութեան գիրք էք շննել, ասելով թէ, Սասեաց ստորումը կոյ մին փոս՝ դժոխք անուանուած, Սերքի, մեր աղբային ճշմարիտ աւանդութիւնը և պատմութիւնըը այդպէս չեն ուսուցանում, այլ հատուտում են, որ այն տեղին է մեր աղբի նախկին պարծանաց արձանը, շքեղ գործոց անխորտակելի սիւնը, մեր անմահ

Եղգասէրների սուրբ մարմնոյ պահարանը, և հանդիսադիրը, սրբոյն Յակովբայ փառաբանութեան վայրը, և սրտաբուղն արտասուաց հովիտը, բայց եթէ դուք պրնդումէք, որ կայ իսկապէս դժոխք, այդ զարմանք չէ, դուք Հայաստանը իւր վսեմութիւնը և պարծանքը ուրացող մարդկան սրբոց համար պատրաստած լինի այդ Թշուառութեան փոքր։

Պարոն Շահբէգ, այս է իմ վերին աստիճանի թուութիւնը պեղագոգիայի մէջ, որ ասել եմ, Սանկութիւնը սիրում է զգուանք, սիրում է փափկութիւն և այլն, և կարծումէք թէ մեղանչել եմ, ոչ, սերքի, երեւի թէ դուք ինքնին շատ հեռի էք մանկանց բնութեան քաջ ծանօթութիւնից, որոց ընդաբոյս է այդ քնարը յատկութիւնը, բայց եթէ կամենումէք ընդդիմարանել, իբր թէ ես մանկանց բարոյական դաստիարակութեան համար մի ընդհանուր և անմիջոր կանոն սահմանած լինիմ փափկութիւնը, այդ ամենեւին սուտ է, և ընդդէմ բարեխիղճ մասց, պատճառ բնաւին չէք գտնելու նորա մէջ այդ թերութիւնը, եթէ ուղիղ աչքը նայելու լինիք, ըստ սրում մի քանի նախադասութեանց ստորե նոյն դրութեան մէջ ասել եմ բացերեւակի, թէ պիտոյ է մանկական խնամք տածել աղգութեան վերայ, սակայն իմ խօսքս հերքելով՝ բանը թողել էք անորոշ, դուք էլ կամենալով ձեր ծայրայեղ խտորումը հաստատել կանոն ուղղութեան այդ կրթութեան ասպարիղի մէջ, որ այն իսկ է ձեր աստակութեամբ և խստութեամբ վարվել մանկանց հետ, որ ասելի թիւնարերէ և մահաւելթ նոցա մատաղ բնութեանը։

Պատուելի ասումէք թէ՝ վատ չէր լինելու, եթէ մեր բարեկարգ դպրոցում ստանայիք մի հիմնաւոր կրթութիւն, ես համաձայն եմ ձեր խտակ որով խորհրդին, երանի կլինէր, որ և իմ բաղդը յաջողէր այդ համալսարաններում մի հիմնաւոր կրթութիւն առնելու, բայց մի մեծ կորուստ չունիմ, պատճառ ճշմարիտ վկայ է ուսուցչական անսուտ բանը, Սերքի զեղբու մարդկան խօսիցեմ և զհրեշտակաց՝ և սէր ոչ ունիլիմ, եղէ ես իբրեւ պղնձ՝ որ հնչէ, կամ իբրեւ զծնծղայս՝ որ զօղանջն ևայն։ Եթէ մի այլ տեղ ասում է նոյն սրբազան Բարեբալը, Սերքի յունմունս օտարօտիւ և սխալեալ դանդաղէ, ես չեմ յանձն առնելու չարաչար մեկնել այս հաւատով խօսքերը, իբր թէ Բարեբալը արգելելու լինի ճշմարիտ գիտութիւնը, բայց հպարտ գիտութիւնը, անսէր վարդապետութիւնը, ես էլ Բարեբալը հետ կմերժեմ իբր խտան և արհամարհ գիտութիւն։ Պ. Շահբէգ. ձեր նպատակը և քարոզութիւնը ամենեւին համաձայն չէ ձեր խօսքերին, պատճառ բողբումէք, որպէս թէ Հայաստանը չունի դպրոցներ, չեմ գիտում ի՞նչպիսի դպրոցներ էք կամենում, եթէ այդ Կերսիսեան աղգական փոքրիկ ուսումնարանը հաւատարիմ չէ ձեր սրտին, ո՞ր գիտէ ինչ պատճառաւ, և նորա աշակերտաց աշխատասիրութիւնը չէ փայլեցնում ձեր մէջ մի աղբասէր մարդոյ հոգոյ ուրախութիւն, եթէ ճշմարիտ աղգասէր էք, և աղբի պակասութեանը ձեզ կցորդ էք համարում, պէտք է ցուակցարար մի մեծ արածնութիւն շարունակ դործ և բողբուաբութիւն աղաչէր նոյն դպրոցի համար և շատերի, քան թէ անխաղաղ խօսքերով կիզու և ա-

նորոգանք ձգել նորա վերայ:

Պարոն մեր առ յապալսն յաջորդութեանց վերայ հոգւում չափ ուրախութիւն ցուցանելուց յետոյ, ասումք ըստ սերով ձեզ, դիմել մեր բոլորովին մարմին դարձած մեծատունների տղեր, յանձնառու չենք, պատճառելով որպէս թէ նոցա տախա համը առել է ձեր ոտամները: Սերել շատ ցաւում եմ, որ և դուք երբեմն այլապէս էք խօսում, պատճառ մեծատունների մին հոգեկան մասը զլանում էք մեղանշելով երկնաւոր ճարտարապետին առաջ, ասելովք բոլորովին հարկն դադար, պատուելի ի՞նչպէս կարելի է անմիջապէս և անտարբեր այդպէս մեծատուններին պախարակել, և նոցա յայտնի և ծածուկ աղգասիրական գործքերը վարագուրել, եւ այստեղ աւելորդ եմ համարում յիշատակել մի առ մի մեր արժանայիշատակ մեծատունների ՚ի սկզբանէ եղեալ աղգասիրական գործքերը, որ լինում են և ոնշուշա կլինին, պատճառ դուք ինքնին շատ լաւ ծանօթ էք այն ընտրեալ մանաւարներին, որոց գործքը քարոզում են տանեաց վերայ, բայց թէ մի քանի մեծատունք զլացել են, ո՞ր դեռէ ինչ պատճառաւ, փող ձգել լճի գանձանակը, կարող էիք յախանէ յանաւանէ ասել, որք թերեւ ճանաչելով իւրեանց պախատութիւնը, և յանդիմանութիւն կրելով հոգեկանային նպաստ և օգնութիւն մատուցանելու այդ աղգասէրներիդ, քան թէ ընդհանրապէս կշտամբելով մեղանշելք ճշմարտութեան և արդարութեան ասեմնի առաջ:

Սերել, չգիտեմ քցդ ինչ ճշմարտութիւն է, որ ձեզ համար խաղալի էք շինել անպատուելով դորա սուրբ անունն, կարելի է այդ ճշմարտութիւնը է ձեր և մոտրիւ բարեկամների կարծիքով նոր աշխարհօրէն լեզուի մշակագործութիւնը, որի համար ձեզ արժանի էք համարում երկնաւոր պապին, մի քանի իրաւացի նախաւինք կրելով և պարտաւոր մեր բուն հայադէս մարդկանցից, ձեր անհիմն խօսքերը ասարցուցանելու համար փապտ էք առաջարկում և նմանեցնում ձեզ ի երմնտու վն Սարգսիին, որ ասել է,

« Սկսեցի սէր քարոզել սուրբ ուսումը ճշմարտութեան,

Եւ իմ բոլոր մերձաւորքը կամէին ինձ քարկոծ առնել: »

Եւ այսպէս ճշմարտա քրիստոնէի պաշտօնը իսկապէս այդ ուսումը պիտոյ է լինի և է, բայց ցուցէք մեզ, որն է ձեր քարոզած սէրը և ճշմարտութեան սուրբ ուսումը, որի համար միշտ անհանգիստ էք լինում, պատճառ որ մէկ քանի ձեզ նման, գուցէ ևս առաւել դիմաւոր կան և խոհական անձինք կարողացել էին ձեր մարդկօրէն սխալանքը լուսարանել, և լճի վերաբերեալ թիւք կարծեաց և վերապահաց ճիւղերը խմատութեամբ յապաւել:

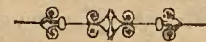
Սերել, եւ այստեղ թողնում եմ ձեր անվերջանալի վէճը արեղայեց հետ առանց դիտողութեան, ապաստան առնելով ձեր խղճի մտաց դատաստանին, որ առ յապալս անխորձ մանուկի նման վտառհոթութիւն չգործէք առանց յախանէ յանաւանէ յիշելոյ ընդհանրապէս կշտամբել մեր բարբերախտ և արաքնագործ լճեղայեց, որոց քցդ օգուտ բարձրութիւ գործքերը կենդանի յիշատակ են

նոցա ճշմարտ աղգասիրութեան: Սերճապէս այս տեղ աւելորդ չեմ համարում ասել և այս բանը, Պարոն Բահրէդ, թերեւ կտանայիք դուք ինձանից երախտագէտ սրտի բոլորմունքը ճշմարտութիւն, Խորհնացւոյ ժամանակագրութեան սխալանքի մասին, և թէ այդ ևս չլինէր հաւատեալ անգգուշութեան գործ գրաշարի, որ փոխանակ 1400 տարուայ շարքից, վերադառնաւ մոծել է 4000 տարի, այժմ այդ թերութիւնը շատ անգամ պատահում է, և այլ փեմ գործոց մէջ, եւ ամենին ամօթ չեմ համարել ինդրել խոնարհարար Սերճապետանի լրագիրը բարեմիտ ընթերցողաց որ 14 համարաթերթի Հրաւիրակ հայրենասիրութեան յոգուածի սխալ 4000 տարին՝ ինքամով ընթերցուն 1400 տարուայ:

Եւ յայտնի սխալանք կարդացէք Հիւսիստփայլ օրագրի 4 ամսատեսարանում երես 558, որ Սերճապետանի 16 համարը թիֆլիզումը տպուած է տարի լի 19ին, իսկ կոմս Էմմանուէլը կարդումք Ստոկհոլմում միւս օրը, այսինքն տարի լի 20 են: Ուրեմն թէ այս և թէ իմը սխալ համարենք Տարանի սխալ:

Միւսն Սախարեան Խոհանէնայ:

Ի 5 օգոստոսի 1858 ամի, Ղ զլոր:

ԲԱՆԱԿԱՆԱԳՆՈՒԹԻՒՆ

ՉՈՐՄ ԵՂԱՆԱԿԻ ՏԱՐՈՅ

Յայտնող՝ Լաւո-ժայն գործոց և նախախնամ-իւն:

Հարուսակութիւն:

Կուժն ուսին դրած մաստակ բերանին,
բերանին քթիկը, ոսկին ճակատին,
ճակատից լաշակն ծածկել երեսին,
երեսն ինչպէս վարդ կարմիր երկին:

Եստում են մտադ ո՞վ աղբիւր, աղբիւր,
աղբիւր խօսում են հազար բիւրաւոր,
բիւրաւոր բոպէ անցնում են քեզ մտ,
մտ եւ, չես լսում գնաս դաշա ու ձոր:

Եւ յատուղ ձեռք, սոք քս մէջք են լուսնում,
լուսնալով երեսը փառք քան Լաւո-ժայն,
Լաւո-ժայն երես մէկ խոչ են հանում,
հանած կուժն ուսին տուն են յետ դառնում:

Բարձրաց հարմներ գնում են այդին,
այդին կանաչ մարմնը երկին,
երկին աչքին դուրաւս ու սիրուն,
սիրուն աղբիւրն ՚ի մէջ թիւրուն:

Գարունը բացվեց նրանց սոքն էլ բացվեց,
բացվեց այգերուն դռներ, ճանապարհ,
ճանապարհ կանաչ վարդերով լցում,
լցում բլուրով վարդերին նստած:

Օտրեմը գեղականք եկաւ ձեզ Գարուն:

գարուն սիրելի հանդ ու արտերուն,
արտերուն կանաչն դնայէք նայելէք.
նայելէք, ջրելէք անհագ մի՛ թաղէք.

Օ, արթնիւր այգեպան ձեռքդ ան բաճը,
բաճէ մարգերը, էլ չկայ աճը,
աճն անցաւ ցրտի, ժամէ ցամեքու,
ցամեք արն հիմիկ, որ տեսնես շահը.

Օ, արթնիւր մի՛ հալիւք եկաւ ձեզ Քարուն.
դարուն կանաչեց սար ու ձորերուն,
ձորեր ու դաշտեր հետ ծաղիկներուն,
ծաղիկ, խոտ պարարտ կայ սչեւորներուն.

Բի՛ն ինչ տեսարան է մէջ անառնին,
անտառն կանաչ ջրերն փաղն.
փաղն, խոտըն, դդճն, կարկաչն,
կարկաչն դնան, դեաներն թափին.

Թռչունքներ ծառին նստած երգում են,
երգով քաղցրածայն զԲոտում օրհնում են,
օրհնութիւն անկէտ բերանովք անբան,
անբան արարածք Տեառն բնծայում են.

Մեծ են գործք քո հէր մեծ և յախտան,
յախտան օրհնելք Բոտնդ սրբապան,
սուրբ ես Բարիչ, ստեղծող մեր և կեանք,
կեանք մեզ պարգեւէ Քեզ միշտ հնազանդ կամք.

Բոտնդ Խանապարհս ուղղեցի գէշ 'ի տուն, երբ
աչքերս ման 'ի ման ածելով մտիկ էի ստղիս աշխարհքի
երեսին յանկարծ քրտուքս կոխեց և զգացի սոթ, բայ
սրի շրթս կոճակները, որ փորք ինչ հալածում, և տեսայ
հարաւային կողմից դալիս է մէկ հսկայ մարդ. ամենեւին
անծանօթ, աչքերն կրակի պէս փառնում, մաղերն շէկ,
դէմքն գեղեցիկ, գայնն կարմրտու, շունչն տաք, հագած
ունէր մի տակ շոր, զլեւն ունէր մէկ կողով պտուղնե-
րով լեբը, խնձոր, տանձ, դեղձ, Թուղ, կեռաս (բալի)
նուշ, խալիլ և այլ տեսակ մրգեղէններ, շալակին ու-
նէր ցորենի և դարույ խորձեր, ձեռքը ինչ բանի տալիս
էր, շատով գոյնը փոխելով դեղնում էր: Բրեգակն իւր
ջերմութիւնն շատ էր տեղեցրել, համարեա թէ տանա-
պատիկ աւելի, քան որ առաջ պատմեցի, սոթք ժամէ
ժամ սաստկանում էր. այն անծանօթ մարդու բերանը պա-
պախում էր, պտուտում էր շուաք տեղ և սառը ջրեր,
որ կարողանայ ծարաւը զովայնել, բայց դետերը, աղ-
բիւրները, առունները փախչում էին նրանից, սրովհետեւ
նրա մօտ գնալու ժամանակը ցամաքում էին: Օսկայը
նում էր պռոշները թթուաշ և ջրալից պտուղներով, ձը-
մերուկով, խնձորով և այլն, որք նրա շորս կողմը լեքն էին:

Վարուն խաղաղասէր իշխանը առաջ դնաց իրան
զօրքով շարհաւորելու նրա դալուստը, և յանձնեց նրան
իշխանական դաճը, որ հիւսած էր ծղօնից և չորս կող-
մը տեսակ տեսակ պտուղներ քաշ ընկած: Պալատը ոսա-
տիկ տաք էր, արեգական ջերմութիւնը տաքացրել էր
գետնին կրակի պէս, օդումը հով ու դով չկայր, սպիայն
դաբունն խոտաւայաւ, որ առաւօտեան ժամանակը տայ ցօղ,
հով և անձրև: Իսկ նոր իշխանն խոտաւայաւ, որ քանի
իշխանութիւն ունի դարնան յիշատակն պահէ, ծաղիկ-
ներով, ծառերի դալարութեամբ և կանաչութեամբ: Բոտ
խօսակցութենից յետոյ բարեկցին միմեանց և Վարունն

Թուաւ արծուի պէս բարձրացաւ, էլ չերեւցաւ:

Եւ ակամջ էի դնում սրանց խօսելուն, և յետոյ
մօտ գնացի նոր եկած իշխանին. հարցրի անունն և ասաց
իմ անունս է, իմանա՞ն, որ երկու նշանակութիւն ու-
նի՝ առաջինն Բոտն, այսինքն տարին տղամարդունն է,
և երկրորդ Բոտն՝ այսինքն տարեկան ապրուստդ ան,
որ ձմեռն ժամանակին չմնաս ողորմելի, սոված ու տկար:

Եւ սրի յանկարծ խաղի ձայներ, շուռ եկայ, տե-
սայ մեծ բաղմութիւն մարդկանց, որք եկել էին ուրախ
շարհաւորելու նրա դալուստն, այգեպաններն կողմերով
մրգեղէն էին բնծայում, գեղակամքը մանդաղներն ձեռ-
ներին արտերն էին հնձում և խորձ խորձ կապելով
ընծայում էին նրան, ոչխարների բառաչելու ձայնը ան-
տառները լցնում էր, հալիւներն միբառները ձեռքին բռն-
դէն էին խաղում: Մեծ ուրախութիւն էր այս տեսա-
րանը, սոթք և շրքը մոռացայ, արեգակի ջերմութեան
զօրութիւնը նոր խնայայ, որ նա է կեանք տուողը ամե-
նայն անկող, բուսոց և կենդանեաց, և մարդոյ տարեկան
ապրուստ տուողը նա է: Սրեմն ի՞նչքան պիտի շնորհա-
կալ լինինք այն զլուստը անմարմին և աներեւոյթ: Նախէն,
որ այսչափ բաղմութիւնը մեզ համար պատրաստում է
անբան և անշունչ արարածների ձեռքով:

Հարցրի կրկին, թէ ի՞նչ է քո պաշտօնը. պատաս-
խանեց, իմ պաշտօնս է հաղթել պտուղները և երկրի
բոյսերը, լցնել ընդհանուր աշխարհք բարութեամբ,
պատրաստել մարդոյ համար տարեկան ապրուստը: Սա-
կայն ինչքան որ ես աշխատում եմ մարդոց համար,
այնքան նրանք յետ են փախչում, ինչքան որ ես հնա-
զանդ եմ իմ Բարիչին, այնքան մարդը անհնազանդ է
գտնվում, և պատճառ են լինում զրկելու ոչ միայն այս-
քան պատրաստած բարութենիցն, այլ և կեանքից: Իմ
բնակարանն է Բրեգական տալիք, և մտիկ եմ տալիս
աշխարհքի երեսին, ոչինչ աչք չտեսնէ իմ տեսածս: Դա-
տերը անբաւական այսչափ բարութեամբք, ճանապարհի
վրայ կանդնած աւաղակութիւն են անում, կողոպտում
են, սպանում իրանց ընկերներին առանց խնայելու, ո-
ղորմելի ճանապարհորդն ահ ու դողով է ման գալի: Դատերը
զանազան անառակութիւնը դորձելով շարժում են Բոտ-
նածային բարիութիւնը: Բրեգակն զօռովայնում է իւր
ջերմութիւնը, կրակ է. Թափում աշխարհի վրայ, կրակի
հետ կարկուտ, հեղեղներ, որք պտուղներին փթացնում
են. խորձերը Թաց լինելով ծրում են և ոչնչանում, այ-
լում է խօտը. և ողորմելի անասունները մնալով առանց
կերակարի՝ սոված կոտորվում են: Բոտ պատիժների հետ
յանկարծ օդը սկսում է խոռոխել, պարզուրէ՛ր կորցնում է,
Թանձրանում է շոգն կոխում է, որ արեւի պայծառ ընթր բռն-
նորում է, և յանկարծ զանազան զարհուրելի նշաններ ենք
տեսնում. և սրն են. սով, տեսակ տեսակ հիւանդուէք,
ցուեր, ժանտախտ, խօլերա, ծաղիկ, կարմրուկ և այլն և այլն,
իսկ ջերմ ու տեղիկն հաշիւ չկայ, և ի՞նչ է հետեւում,
շատերը բուժեքում, փողպնէքում ճանապարհներում յան-
կարճ ընկնում են, սեւանում ինչպէս երկաթ, փսխում
են, լուծում են, փորն ու սիրտը կարտում է, բերանը
ջերմութենից պապալում է, դեղերն ջուր են դառնում,
ոչինչ չեն օգնում. այս ժամանակումը բանական ոչխար-
ները փախչում են տան ու տեղից սարու ձորին անպաւնէ:

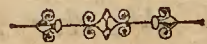
լով, որ պատուհասից աղաւ քան, իսկ հովիւներն էլ նրանց հետ ջիւր ու ցան են լինում: Այնուհետեւ այն ուրախ քաղաքները և տեղերը սուգ ու շփուկ մէջը են նստում, լուսում է խաղի ձայնը, ծիծաղ դժուար, եւ անսնում մարդու երեսին: Աղբիւրն անմեղ երեխայքը, որը ծաղկով, որը կարմրուկով, որն քիչացաւ են պառկած, կտրաւորւում են ծնողաց աղէքները, արտասուքը աղբիւրի սկիւն են թափւում աչքերից, քանի որ տեսնում են զուակներին այն դրութեանց մէջ:

Սրանց պատճառով երկիրն էլ է պառկում, լաց է լինում նա էլ իւր որդւոց ոչնչանալու վրայ, փաշին կամ ժանգը կտրւում է խաղողին, չմշկացնում է, ուտում է, փչացնում է, և զրկում է մարդուն նրա ուրախութեանից, խորը չորացած, աղած ու մաղած, դեմնի վրայ ու չինչ չէ երևում, դեմքեր ճարձարած, կոտես թէ անդունդք սկիւր բաց անէ, ողորմելի անասուններն եթէ ոչ խար թէ տաւար, թէ ձի և թէ ուրիշ արածող կենդանիք սուգ են անում սովածութենից, տեսնելով անժամանակ մահը իրանց աչքի առաջը կանգնած, բարձրացնում են զլուինները դէպ'ի երկիրքը, բառաչում են, խնդրում են երկրից կերակուր, բայց չեն գիտում ողորմելիքը թէ մարդու անխրաւութեան համար են պառկում նրանք էլ, իսկ իմ աշխատանքս՝ որ այնչափ բարութիւնն պատրաստել եմ նրանց համար, բոլորովին ունայն է անցկենում: ամէնքն փախած սար ու ձորեր, արտերին հնձող չկայ, հնձածին կասող և ժողովող, ծառի պտուղները հաւաքող, ամէնն էլ անաէր քնացել են, հասկը թափում է դեմնի վրայ և լինում թռչունների կերակուր, պտուղներն ծառերի վրայ են փթում, իսկ սեխնոցը (բոսորանները) անպաւնների ոտքի տակն են փչանում:

Սոր խելքները գլուխն է դալիս տեսնելով այնչափ վրասներն և իրանց անձանց պառկւիլն Ղ. Բատուժու, սկըտում են աղթը և մատաղների ձեռք տալ, բռնել Ղ. Բատուժու փէշը և աղաղակել, որ այս պատկերներից աղաւտէ, և Ղ. Բատուժու տեսնելով նրանց դուռն գոչոյք՝ իրան մարդասիրութեամբն ողորմում է և աղատում:

Ղ. Բատուժու շատ մեծ ներգործութիւն ունեցաւ որտիւ և հոգւոյս մէջ, դատեցի, որ շէմարիտ էր արածներն, զգացի, որ այն պատկերներն՝ մեր անառակութեանց համար է, որ Ղ. Բատուժու ճանապարհիցը մեր բոլորական հեշտութեան համար դուրս ենք գալիս, համեմատեցի այն խօսքերը մեր արարմանը հետ և չորսից մէկը չեք արածները: Բնօթոյ գլուխս քաշ գցեցի և գնացի իմ ճանապարհը, բոլոր ստիգներս դողում էին, երեսին դոյնը թռչում էր, անձնա փշաքաղում, աչքերիցս արեան արտասուք էր վաղում, պըտներս և առամներս իրար էին դիպում, ոտներս թլանում, քանի միտս էր գալի այն զրկոյցը, ինչպէս որ էլաւ հասայ դեղը գլուխը, անայս որ կալէին կատում, մէկ մարդ կայր կալերի զլուին, բարձրահասակ, աչքերը փայլուն, մաղբըր դեմնած, հագուստը բարակ կաւից և բրանած, մօտ գնացի և հարցրի, ո՞վ ես, պատասխանեց, և ես եմ Բնօթն իշխանի զօրապետը և անունս է Զոռնիս, այս անունս վրայ փոքր ինչ սկսայ փռածել, տեսնելով զօրապետը՝ որ աչքերս քաշ դցած մարդս հետ եմ, սկսաւ խօսիլ այսպէս, և ես եմ արտերի հայտնողը, իմ ժամանակումն են հնձում արտերը և սկսում են կասել, պողոց մեծ մասը կը սկսի հասնել, այդէրը ջրելու է, աղբիւրն է, մեղրաճանձերի գունդ գունդ արիշ արիշ փեթակների մէջ բաժանելու է: Հովիւք պիտի լաւ հոյի որ սնտարները հով անդերում արածեն, և հով օրերումը հանէ արածելու, և շատ լաւ կ'լինի թէ որ չվարած տըտի մէջ թորուն նրանց գիշերով, որովհետեւ իմ գիշերները չորու պայծառ լինելով՝ չեն վրաս տալ կենդանեացի: Թո՛ղ որ այն արտերի մէջ լաւ խոտ կը գտնեն ուտելու, և նրանց աղքն էլ կը պարարտացնէ արտին: Եթէ կամենաս իմ անունս ստուգարանութիւնն իմանալ, իմ անունս երկու նշանակութիւն ունի, առաջինն է՝ ՈՒՆԻՍ, այսինքն ունիս չունիս տարվայ պատրաստութիւնդ սուր որ սոված է՝ մնաս, երկրորդն՝ եթէ տառերս յետաւաջ դնես կը գտնիս Զիտուն, այսինքն կասելու օրից յետոյ որ էլ կայ, որ կարող ես քո տարեկան պատրաստութիւնդ տեսնել, իսկ եթէ ինձ չես հաւատում, հարցրու երկրորդ զօրապետին, նա քեզ կ'սկի, այս ասելով էլ չեք եկեցաւ:

Հարունակեցի:

Հանելուկ:

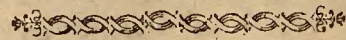
Փայտի կտոր տեսի տաշած,
կարմիր հալաւ վրէն քաշած.
Փորն արիւրով լցրած,
ինքն էր պտուղ փշէն քաղած:

Ս.

Սխալանք:

1 թողրիս 55 համարի մէջ 261 էջումն 'ի մէջ բանասիրականին 'ի ԲԵԺ Գլխաբարդիս Սարգսիսի 'ի տողն 17 և 19 փոխանակ բառիցս Թափախիւն, դիտուի, պարտ է կարդալ Թա փափուի, դիտուի:

Печатать дозволяется

Тифлисъ. Сентября 15-го 1898 года. Цензоръ И. Каптамозовъ.

ԽՏԷՊԻՆ ԱՐԵՎԻԿԱ ՔԱԿԱՆԱՅ ՄԱՐԻՆԵԱՅ:

Ի Տպարանի Ներսիսեան Հոգևոր Դպրոցի Հայոց Ընձայելոյ Աշխատան Լապ Գեորգոյ Արժուանայ:

ԹԻՓԻՍՈՂ